

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Ирена Цонева Илиева – професор в Пловдивския университет „П. Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки,

професионално направление, 3.6. Право,

докторска програма „Международно право и международни отношения“

на Цветелина Красиминова Мелева

на тема „Проблеми на оттеглянето от Европейския съюз съгласно чл. 50 от Договора за Европейския съюз“

Научен ръководител: проф. д-р Ирена Цонева Илиева – Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

1.1. Кратки биографични данни

Цветелина Красиминова Мелева притежава бакалавърска степен по „Политология“ от ПУ „П. Хилендарски“ (2009 – 2013 г.), магистър е по „Международни отношения“ (2016 г.) и магистър по „Право“ от Юридическия факултет на същия университет (2021 г.).

През 2018 г. е зачислена като задочен докторант със Заповед № РЗЗ-931 от 28.02.2018 г. на Ректора на ПУ „П. Хилендарски“. Сроктът на докторантурата ѝ беше до 1.03.2022 г. Отчислена е с право на защита със Заповед № РД-21-653/31.03.2022 г. на Ректора на ПУ „П. Хилендарски“.

От 2020 г. година докторантката беше хоноруван преподавател в Юридическия факултет на „Пловдивския университет“, където води семинарни занятия по дисциплината „Право на Европейския съюз“ през учебните 2020/2021 и 2022/2023 г. От м. февруари 2022 г. Цв. Мелева води упражнения по право на ЕС на студентите задочно обучение 3 и 4 курс и на студентите трети курс – редовно обучение.

По време на докторантурата Цветелина Мелева взе активно участие в множество научни конференции и реализира четири публикации по темата на дисертационния си труд в специализирани научни издания и една на друга тема.

Била е „Човешки ресурси“ в „Трафик СОТ“ гр. Пловдив.

Докторантката владее английски и руски език.

1.2. Общо представяне на процедурата

Член съм на научното жури, назначено със заповед № РД-22-783 от 28.03.2025 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ в качеството ми на научен ръководител на докторанта.

Цветелина Мелева е зачислена като задочен докторант през 2018 г. и е отчислена с право на защита със Заповед № РД-21-653 от 31.03.2022 г. на Ректора на ПУ „П. Хилендарски“. Дисертационният труд е обсъден от Катедрения съвет на Катедра „Публичноправни науки“ на 11.02.2025 г. С решение на Факултетен съвет на Юридическия факултет от 13.02.2025 г. трудът е допуснат до защита пред научно жури.

Докторантката е представила всички необходими документи в съответствие с чл. 36, ал. 1 от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, както и 4 публикации по темата на дисертационния труд.

Актуалност на тематиката

Дисертационният труд има за предмет на изследване особено важен от теоретична и практическа гледна точка процес - този на оттегляне от ЕС съгласно чл. 50 от ДЕС. За първи път в този текст в първичното право на ЕС е налице уредба за напускане на държава членка. Сложността на предмета на научно търсене произлезе от динамичния и понякога непредсказуем процес, започнал с референдума за излизане от Съюза, проведен на 23 юли 2016 г. в Обединеното кралство. Докторантката трябваше да следи непрекъснато процеси, чието оценяване от такава близка дистанция във времето не е по силите дори на изявени учени и анализатори.

Въпреки че станахме свидетели на Брекзит - оттеглянето на Обединеното кралство и Северна Ирландия от ЕС, дисертационният труд е особено актуален, защото има за предмет на изследване както правното основание в чл. 50 ДЕС, така и теоретичните аспекти на тази регламентация. В българската специализирана правна литература липсва цялостно изследване на тази проблематика и поради това дисертационният труд запълва една празнина. Последиците от Брекзит повдигат важни практически проблеми в много отношения, включително относно гражданите на ЕС, гражданите на Обединеното кралство, проблеми на излизането от вътрешния пазар и митническия съюз на ЕС, търговските отношения и др., които са особено актуални.

Цветелина Мелева си поставя за решаване важни задачи и търси отговор на някои от основните въпроси, свързани със сложния комплекс от взаимоотношения между напускащото Обединено кралство и ЕС.

Темата несъмнено е дисертабилна и представлява теоретичен и практически интерес. Дисертационният труд има и важно практическо значение с многообразните последици от Брекзит.

2. Познаване на проблема

Цв. Мелева има дълготраен интерес към предмета на дисертационния труд, който датира от студентските ѝ години в магистърската програма по „Международни отношения“, която ръководя. Още тогава тя прояви интерес към проблематиката на международните организации и правните ѝ аспекти, както и правото на ЕС.

Посочената вече динамика на Брекзит предизвика и необходимостта предметът на изследване да включва и двата възможни варианта за оттегляне от ЕС – със или без споразумение (hard/soft Brexit), които бяха допустими по време на процеса. От друга страна се наложи докторантката да изследва вътрешнополитически, икономически и външнополитически процеси в самото Обединено кралство, които обясняват съответните позиции към Брекзит. В тази част Цв. Мелева също показва отлично познаване на проблематиката.

3. Методика на изследването

Предметът на дисертационния труд изисква мултидисциплинарен подход, чийто избор е обоснован от докторантката във въведението

Използваната **методология** е интердисциплинарна по необходимост: използвани са историческия подход, както и класическите за правната наука позитивноправен и

телеологични методи на тълкуване. В допълнение сполучливо е използвана релевантна съдебна практика на Съда на ЕС.

4. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

4.1. Структура и съдържание на труда

Представен е дисертационен труд в обем от 241 страници, състоящ се от списък на съкращенията, въведение, четири глави, заключение, използвана библиография и приложения. Главите са сравнително балансираны по обем, с изключение на Глава Четвърта, посветена на Споразумението за търговия и сътрудничество. Но обемът от 71 страници е обоснован с оглед мащаба на самото споразумение. Към дисертацията е включена декларация за оригиналност и достоверност, подписана от докторантката. Библиографската справка включва 21 заглавия на кирилица, 33 нормативни източника на кирилица, 86 заглавия научна литература на английски език, 72 официални документи на латиница, 14 нормативни източника на латиница, 11 съдебни решения и 107 статии и електронни източника на латиница, както и 542 бележки под линия.

Структурата е логична и последователна, като се използва класическият за правните изследвания подход, комбиниран с исторически подход: от исторически преглед на взаимоотношенията между ЕС и Обединеното кралство, юридически анализ на разпоредбата на чл. 50 ДЕС – процедурата по оттегляне, възможните варианти за напускане на Обединеното кралство, и практически аспекти: проблемите при напускането и избрани проблеми от Споразумението за търговия и сътрудничество.

Във Въведението докторантката ясно формулира обекта, предмета, целите, изследователските задачи, както и използваната методология.

В Глава Първа са представени взаимоотношенията между Обединеното кралство и европейските интеграционни общности и ЕС след Втората световна война, като е направена периодизация от четири етапа.

Глава Втора е аналитична и представя основополагащата разпоредба – чл. 50 ДЕС, процедурата по активирането ѝ, действията на Обединеното кралство и възможните варианти на оттеглянето.

Глава Трета анализира избрани проблеми, предизвикани от оттеглянето, както и самото Споразумение за оттегляне.

Глава Четвърта е посветена на отношенията между ЕС и Обединеното кралство след изтичане на преходния период. Подбрани са ключови аспекти от Споразумението за търговия и сътрудничество – общоинституционалните разпоредби, търговията със стоки и процедурата за уреждане на спорове, общи процесуални разпоредби, сътрудничеството с Евроюс в контекста на новата уредба на правоприлагането и сътрудничеството по наказателноправни въпроси.

4.2. Оценка на научните и практически резултати и приноси в дисертацията

Първото несъмнено достойнство на дисертационния труд е изборът на темата, която изисква освен задълбочени теоретични познания в правото на ЕС, познаване на историята, вътрешната и външна политика и икономиката на Обединеното кралство.

Принос представлява представянето на взаимоотношенията между Обединеното кралство и първите интеграционни общности, а след това и с ЕС, както и периодизацията на тези отношения в светлината на външната политика на Великобритания. Проследяването на историческия аспект допринася за изясняване на причините за Брекзит.

Приноси са обоснованите разсъждения и изводи на Цв. Мелева, че „Въпреки че отдръпването на Обединено кралство не доведе до дезинтеграция на Съюза, противоположните настроения по въпроса за краха на Общността продължават да битуват породени от различията на държавите членки по различни европейски политики и въпроси (с. 51 – 52).

Макар и описателно, приносно е разглеждането на целия процес по оттеглянето на Обединеното кралство от ЕС, анализиран в Глава Втора на дисертационния труд, както и двата варианта за напускане: без и със споразумение.

Приносно е представянето на преговорите по въпросите на гражданството, (включително по въпроса за Гибралтар), митническите процедури (по отношение на Северна Ирландия), базите в Кипър и др.

Подробно са представени правото на пребиваване на европейските граждани, на установяване, признаването на професионалната квалификация през преходния период.

За първи път са анализирани икономическите последици, така, както са уредени в Споразумението за оттегляне, както и финансовите задължения на Обединеното кралство към бюджета на ЕС.

Приносен е анализът за напускането на ЕВРАТОМ (с. 102 – 104). Същото важи за границата между Ирландия и Северна Ирландия, както и въпросът за Гибралтар и базите в Кипър.

Отново с уговорката за описателност, но съдържаща важна информация е изложението относно разпоредбите за движение на стоки, уреждането на спорове (чрез арбитраж), сътрудничеството с Евроюс, разпоредбите относно европейската заповед за арест (ЕЗА).

В тази част дисертационният труд има практико-приложни приноси, изяснявайки основанията за отказ за изпълнение на ЕЗА и процедурата за това съобразно компетентните български органи (с. 165 – 169). Приведена е и релевантна съдебна практика на Съда на ЕС.

Би могло да се обобщи, че докторантката е постигнала поставените цели и задачи и изследователската ѝ теза е апробирана.

Докторантката демонстрира способност да анализира и борава с интердисциплинарен научен инструментариум: юридически източници, съдебна практика, политически документи и др.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Докторантката е представила 4 публикации, свързани с темата на дисертационния труд, на български език. Публикациите представляват доклади, представени на научни конференции, които впоследствие са издадени в специализирани научни сборници с научно рецензиране. По-голямата част от изследванията, извършени в представените публикации, са залегнали в текста на дисертационния труд, което свидетелства за неговото поэтапно и систематично разработване в хода на докторската програма.

7. Автореферат

Представеният автореферат е в обем от 30 страници и отразява точно и добросъвестно съдържанието на дисертационния труд. Авторефератът е структуриран съгласно изискванията на Правилника на ПУ „П. Хилендарски“.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Въпреки описателността в отделни глави от дисертационния труд, считам, че той представлява принос в специализираната литература по право на ЕС и международни отношения у нас. Изследването би могло да се използва и от правоприлагащите органи в България в частта относно европейската заповед за арест.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Дисертационният труд показва, че докторантката Цветелина Красимилова Мелева **притежава** необходимите теоретични знания и професионални умения по научна специалност „Международно право и международни отношения“ като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и *предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“* на Цветелина Красимилова Мелева в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. Право докторска програма Международно право и международни отношения.

5.05.2025 г.

Изготвил

становището:

.....

проф. д-р Ирена Цонева Илиева